

Povijest Pleternice u osvrtu na vjerski turizam

Martinović, Marija

Undergraduate thesis / Završni rad

2016

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:214499>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-19**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za ekonomiju i turizam
«Dr. Mijo Mirković»

MARIJA MARTINOVIĆ

**POVIJEST PLETERNICE U OSVRTU NA VJERSKI
TURIZAM**

Završni rad

Pula, 2016.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za ekonomiju i turizam
«Dr. Mijo Mirković»

MARIJA MARTINOVIĆ

**POVIJEST PLETERNICE U OSVRTU NA VJERSKI
TURIZAM**
Završni rad

JMBAG:

Studijski smjer: Kultura i turizam

Predmet: Kulturna povijest Hrvatske

Mentor: prof. dr. sc. Slaven Bertoša

Pula, rujan 2016.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, niže potpisana MARIJA MARTINOVIĆ, kandidatkinja za prvostupnicu kulture i turizma izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz nekog necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za neki drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica:

U Puli, 17. kolovoza 2016.

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, **MARIJA MARTINOVIĆ** dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da moj završni rad pod nazivom “Povijest Pleternice u osvrtu na vjerski turizam” koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, 17. kolovoza 2016.

Potpis

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Povijest Pleternice	2
2.1. Prapovijest	2
2.2. Srednji vijek.....	3
2.3. Pleternica za vrijeme Turaka	3
2.4. Habsburška vladavina.....	4
3. Geografski položaj	6
3.1. Gradska naselja.....	7
4. Stanovništvo Pleternice	8
4.1. Gospodarstvo i obrt kroz povijest.....	8
5. Poznate ličnosti Pleternice	10
6. Manifestacije u Pleternici.....	13
6.1. LIDAS (Lipanjski dani stvaralaštva).....	13
6.2. Glazbeno društvo "Cvjetići glazbe".....	14
6.3. PH u vožnji dvoprega	15
7. Turizam i vjera	16
7.1. Vjerski turizam	17
7.1.1. Povijest vjerskog turizma.....	18
7.2. Povijest župe i župne crkve Pleternica	18
7.2.1. Povijest svetišta Gospe od Suza.....	19
7.2.2. Suze Gospe iz Siracuse	22
7.2.3. Marija Bistrica	23
8. Statistika vjerskog turizma u Hrvatskoj	24
8.1. Mogući odnos turizma i vjere u budućnosti	25
8.2. Pozitivni i negativni učinci vjerskog turizma	26
Zaključak.....	27
Sažetak	28
Literatura	30

1. Uvod

Predmet istraživanja ovog završnog rada je povijest Pleternice u osvrtu na vjerski turizam.

Cilj rada je bio istražiti povijest Pleternice, njezin geografski položaj, naselja, stanovništva, gospodarstvo kroz povijest, manifestacije u Pleternici, vjerski turizam općenito te kako se razvijao vjerski turizam u Pleternici.

Rad se sastoji od devet dijelova, pri čemu je uža tematika obrađena u osam poglavlja. U uvodu je naveden predmet i cilj istraživanja ovog završnog rada, opisana su obrađena poglavlja, te su navedeni izvori i metode koje su korištene u izradi ovog završnog rada. Poglavlje o povijesti Pleternice obuhvaća povijest Pleternice, prapovijest, srednji vijek, Pleternicu za vrijeme Turaka te habsburšku vladavinu. Treće poglavlje odnosi se na njezin geografski položaj, prikaz na karti te njezina gradska naselja. Stanovništvo te gospodarstvo i obrt kroz povijest opisali smo u četvrtom poglavlju. Peto poglavlje sadrži podatke o poznatim ličnostima pleterničkog područja. U šestom poglavlju smo opisali koje se manifestacije održavaju u Pleternici. To se poglavlje odnosi na tradicijsku glazbu, likovno stvaralaštvo, tamburaštvo i plesnu tradiciju, odijevanje, natjecanja i dr. Sedmo poglavlje se odnosi na turizam i vjeru općenito, vjerski turizam, povijest vjerskog turizma te osvrt na povijest župe i vjerskog turizma u Pleternici. U zadnjem poglavlju smo obratili pozornost na statistiku vjerskog turizma u Republici Hrvatskoj te moguće odnose turizma i vjere u budućnosti.

Putovanja i turizam izazivaju traženje veza i kontakata, prijateljstvo, ljubav, sklonost umjetnosti i kulturi, pa i pripadnost skupini, dakle i vjerskoj skupini, i još mnogo toga. Putovanja uvjetovana vjerskim pobudama duboko su ukorijenjena u povijesti turizma.

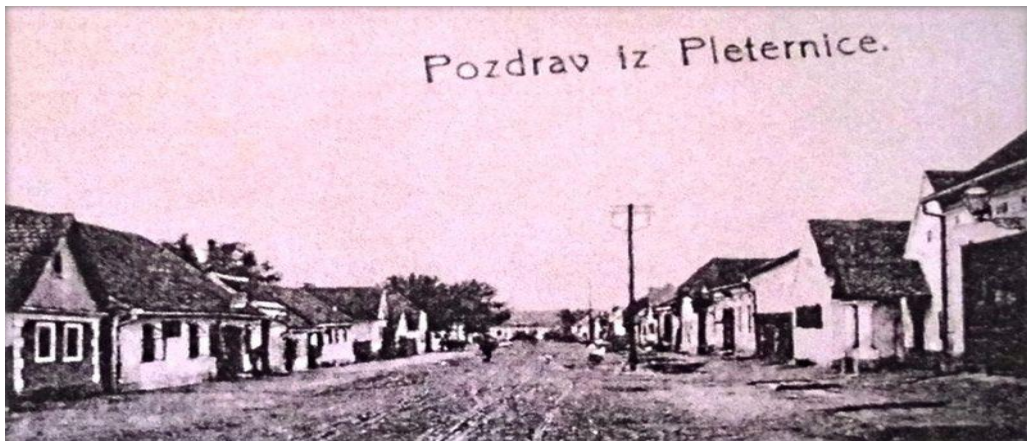
U ovom radu korišteni su domaći izvori: knjige i internet.

Pri izradi rada korištene su sljedeće znanstveno-istraživačke metode: metoda analize, sinteze, indukcije i dedukcije, te povijesna metoda.

2. Povijest Pleternice

Prvi spomen naselja datira iz 1270. Povijest nam govori da je ime Pleternica nastalo kasnije, tj. Pleternica se zvala najprije Sv. Nikola, po crkvi koja je posvećena sv. Nikoli. Crkvena povijest kaže da se ime sv. Nikole spominje 1335., a godine 1427. se prvi put spominje ime Pleternica. Pleternica je bila trgovačko središte. Legenda govori da je to bilo naselje ograđeno pleterom - ogradom od isprepletenog šiblja te da je po tome dobila i ime.

Slika 1. Ulica Ivana Šveara u Pleternici (oko 1920.)

Izvor: Ulica Ivana Šveara

[https://hr.wikipedia.org/wiki/Pleternica#/media/File:Ulica Ivana %2BSveara, oko 1920. godine.jpg](https://hr.wikipedia.org/wiki/Pleternica#/media/File:Ulica_Ivana_%2BSveara,_oko_1920._godine.jpg)

(2. kolovoza 2016.)

2.1. Prapovijest

Zbog pogodne klime i bogatog tla, te plodne riječne doline Orljave i Londže, Pleternica je kontinuirano naseljena od najstarijih dana do danas. O naseljenosti ovog dijela Požeške kotline u različitim fazama paleolitika kazuje nam paleolitski lokalitet kod Zaričca u istočnom dijelu općine Pleternica. Ovo nalazište mlađeg paleolitika sadržanog s puno skeletnih ostataka mamuta, bizona, divljih konja, jelena i drugih životinja potvrđuje da se kod Zaričca nalazio logor gornjopleisto-centskih lovaca na mamute. To je dosad najznačajnije nalazište takve vrste u našim krajevima, s puno podudarnosti sličnih lokaliteta u središnjoj, istočnoj i jugoistočnoj Europi.

Prema arheološkim istraživanjima spomenika materijalne kulture iz prapovijesti, sa sigurnošću je utvrđeno da je područje Pleternice, a na osnovi prapovijesnih lokaliteta kod naselja Gradca i Ašikovaca, u to vrijeme bilo intenzivno naseljeno. Riječ je o lokalitetima Klasje i Babišnjača kod Gradca gdje su pronađene kopče, nekoliko ukrasnih narukvica od

bronce, zlatna zrna oko 500 godina pr. Kr. s pretpostavkama da se tu nalazila nekropola-groblje iz mlađega željeznog doba. Lokalitet Babišnjača važna je glede zemunice u eneolitskom sloju. Okolica sela Ašikovci bogata je nalazima ulomaka keramike koja pripada dvjema poznatim kulturama iz prapovijesti, badenskoj i vučedolskoj. Prapovijesnu arhitekturu predstavljaju i neotkopani tumulusi u selu Tulniku, ali vjerojatno i kameni granirani fragmenti neolitskih zidina ugrađenih u crkvu sv. Dimitrija u Drenovcu i sv. Mihajla u Ratkovici.

2.2. Srednji vijek

Na temelju srednjovjekovnog arheološkog materijala, nekropoli u Brodskom Drenovcu, datiranoj iz prve polovine 9. stoljeća, koja je pripadala avarsko-slavenskom kulturnom krugu, doznajemo o prvim pokušajima stvaranja slavenskih središta na ovim prostorima. Prema bilješci Adama Baltazara Krčelića, ime Pleternica spominje se 1270. U srednjem vijeku Pleternica se zvala i Sveti Nikola po župnoj crkvi sv. Nikole, a koja je uz župu zapisana 1335. U pisanim ispravama 1427. godine zapisano je ime Pleternik. Tijekom 14. i 15. stoljeća u Požeškoj županiji spominje se do 80 plemićkih obitelji. Oko Pleternice bilo je najviše sitnih plemićkih posjeda, koje je držalo više plemićkih obitelji. Posjednici Pleternice bili su velikaši Gorjanski. Na vlastelinstvima i plemićkim posjedima u to vrijeme postojalo je tridesetak utvrda. Svjedok tog vremena je dijelom sačuvani Viškovački grad u Požeškoj gori, južno od Viškovaca, sela koje leži na cesti Požega-Pleternica. Gradina je vrijedan povijesni grad, jer u okviru 14 evidentiranih srednjovjekovnih gradova Požeštine ističe bogatu prošlost pleterničkog kraja. Početkom 16. stoljeća Pleternica je bila u posjedu krupnih feudalnih posjednika Berislavića Grabarskih, potomaka bana Borića. Na prostoru pleterničke općine registrirani su i sačuvani vrijedni spomenici sakralne arhitekture iz srednjeg vijeka. Najvrijednije su gotička crkva sv. Dimitrija u Brodskom Drenovcu, barokizirana crkva sv. Mihajla u Ratkovici, barokna kapela sv. Kuzme i Damjana u Kuzmici i crkva Svih Svetih u Požeškim Sesvetama.

2.3. Pleternica za vrijeme Turaka

Turskim osvajanjem Pleternice 1536., a onda i Požege 1537. kao sjedišta Požeške županije, našla se Pleternica u sastavu novoosnovanog sandžaka kao jedna od 12 turskih nahija, u timarskom posjedu požeškog spahije Mehmeda Hadžiagića. Za vrijeme 155 godišnje turske vladavine Požega je bila vojno, političko, kulturno i gospodarsko središte Požeškog

sandžaka, a Pleternica važno raskrižje cesta. Cijelo ovo dugo razdoblje nije oslabila snažna vjera hrvatskog stanovništva iako je turska vlast činila sve da privede ljude na islam, milom ili silom. Kršćani su morali služiti tursku vojsku, kao vojnici; davali su desetinu gospodaru, tzv. ušur; plaćali su harač – porez u novcu za sultana u Carigradu; davali su danak u djeci svake pete godine i to mušku djecu za vojnu školu, a žensku djecu za harem.

2.4. Habsburška vladavina

Nakon oslobođenja od Turaka 1688. Slavonija je postala pogranično područje Habsburške Monarhije prema Osmanskom Carstvu. Vlast su u Slavoniji dijelili zapovjednici vojnih snaga Monarhije i komorski organi u ime vladara. Podjelom Slavonije 1702. na Vojnu granicu i Provincijal izvršila je carska vlast refeudalizaciju najvećeg dijela Slavonije i Srijema, te prenijela sve troškove na podložno stanovništvo, pazeći pritom da veći dio javnih prihoda osigura za carsku blagajnu. Porezno zaduženje stanovništva u Provincijalu izvršeno je razrezom poreza po mjestima, vlastelinstvima, okružjima i provizorovima. U to doba Slavonija bez Srijema bila je podijeljena na četiri glavna distrikta (okružja): osječki, valpovački, virovitički i požeški. U Požeškom komorskom distriktu bile su gospoštije (vlastelinstva) Pleternica, Cernik, Brestovac, Velika, Kutjevo, Kaptol, Stražeman i grad Požega. U Požeškom distriktu dekameralizacija vlastelinstava završena je 1742. Vlastelinstvo Pleternica našlo se u posjedu dvorskog savjetnika Ivana Teodora od Imbesena. “Vlastelin Ivan Th. Imbsen je oslabio i napušta svijet 1745. godine. Njegova udova nije u stanju da dugo gospodari tako velikim imanjem i nije joj preostalo ništa drugo nego da gospoštiju proda kupcu Ivanu Trenku ocu glasovitog baruna Franje Trenka.”¹

Godine 1745. nakon obnavljanja, Požeška županija je bila podijeljena na dva kotara, požeški i pakrački. Vlastelinstvo Pleternica je pripadalo požeškom kotaru, a njime je upravljao Franjo barun Trenk, koji je u posjedu imao i druga imanja u Slavoniji, Brestovac, Veliku, Pakrac i Nuštar. U prvoj polovici 18. stoljeća, na obali rijeke Orljave, izgradio je Trenk vojarnu, kasnije prozvanu Trenkova, koja je bila kvadratnog oblika, visokog prizemlja s jednim katom u kojoj se nalazilo 60 prostorija različitih veličina i namjene. Kako su nakon Trenkove smrti (1749.) njegova imanja došla opet u vlasništvo kraljevske Komore, Pleternicu je Marija Terezija prodala 1751. barunu Ivanu Peterffiju. U njegovu se vlasništvu ovo vlastelinstvo nalazilo sve do 1798. Krajem 18. stoljeća i početkom 19. stoljeća dospjelo je

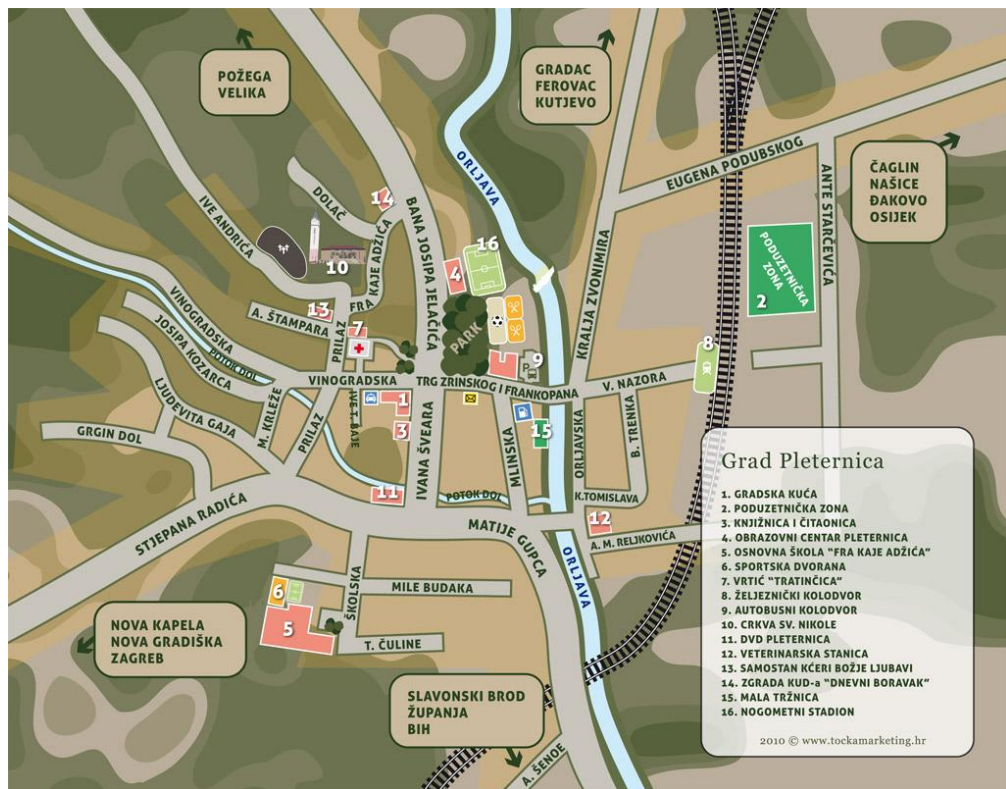
¹ Petrak, Lj., *Pleternica vjekovima*, Tisak: Aleksandar Tajkov u Slavonskoj Požegi, Pleternica, 1979., str. 74.

imanje Pleternica opet u posjed jednog vlastelina, Jakova Svetića. Poslije Svetićeve smrti (1834.) pleterničko imanje se još 1848. bilježilo zajedno kao vlasništvo njegovih nasljednika. Iako je dolazilo pod kraljevsku blagajnu, imanje je bilo u opadanju, da bi se nakon ukidanja feudalnih odnosa jedva održalo. Nakon ukidanja kmetstva (1849.) Pleternica je bila, uz Veliku i Bektež, i jedna od tri upravna kotara s bilježništvom, a prostirala se od Komorice do Imrijevac. Kada je 1876. uprava odijeljena od sudstva, Pleternica je bila u Požeškoj županiji jedna od pet općina s 32 sela. Kad je 1881. Vojna granica pripojena matici Hrvatskoj, Požeška županija razdijeljena je na kotare, pa je Pleternica u najvećem požeškom kotaru bila jedna od 11 upravničkih općina. Godine 1891. pleterničko je vlasništvo prodano Brodskoj imovnoj općini, koja se uz kasnije kupljena imanja u Stražemanu i Kaptolu održala sve do 1945. Pleternica se početkom 20. stoljeća razvijala zahvaljujući činjenici što je raskrižje ceste i od 1894. željezničke pruge Nova Kapela – Pleternica - Osijek, odnosno Nova Kapela – Pleternica - Požega. God. 1891. osnovano je Dobrovoljno vatrogasno društvo, 1905. Pjevačko društvo "Trenk" a 1926. osnovani su nogometni klubovi "Zrinjski", potom i "Tomislav" (kasnije "Slavija"). 1907. Pleternica je dobila telefonsku vezu, a te godine je došao i prvi putujući kinematograf.

3. Geografski položaj

Na podnožju obronka gore Dilj s jedne strane i obronka Požeške gore s druge strane smjestilo se naselje u poluotvorenoj kotlini koja se zove Pleternica. Pleternicom se ulazi u Požešku kotlinu kao kroz kakva vrata i zbog toga je zovu “vrata Požeške kotline”. Pleternica je mjesto koje se ubraja u jedno od najvećih mjesta u Požeškoj kotlini i nalazi se na raskrižju pet značajnih prometnica i raskrižju željezničkih pruga.

Slika 2. Karta grad Pleternica

Izvor: Karta grad Pleternice

https://www.google.hr/search?q=karta+grada+pleternice&biw=1366&bih=608&source=lnms&tbnm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwjN5_ne4aLOAhULkywKHZYjDmsQ_AUIBygC#imgrc=35Q-JCBdxN4EMM%3A

(2. kolovoza 2016.)

“Iz Pleternice jedna cesta vodi prema Požegi i zove se “Požeški drum”. Druga cesta vodi prema Bosni na more i zove se “Dubrovački drum“. Treća cesta vodi prema Novoj Kapeli i zove se “Hrvatski drum“, jer vodi u glavni grad Hrvatske. Četvrta cesta vodi prema Đakovu i zove se “Đakovački drum“, a peta prema Osijeku i Podravini i zove se „Podravski drum.”² U Pleternici je i željezničko raskrižje prema Novoj Kapeli i priključak na glavnu prugu europskog značaja. Prema Osijeku i Našicama priključak je na podravsku prugu i

²Pavličević, D., *Grad Pleternica 1270. – 2010.*, Tisak Zagreb, 2009., str. 20.

napokon prema Požegi do Velike. Doline i plodna polja su ostaci nekadašnjeg Panonskog mora. Pod debelim slojem zemlje nalaze se velika nalazišta morskog pijeska Panonskog mora. Kroz Pleternicu protječe rijeka Orlava koja je nekada bila plovna, sa svojim pritocima Londžom i Brzuljom i ostalim potočićima te se zajedno s Orlavom kod Slavenskog Kobaša slijevaju u rijeku Savu. Mnogo potočića i putova ispreplelo je Pleternicu sa šarenim livadama, voćnjacima i zelenim šumama te učinilo je lijepom i privlačnom.

Ako promatramo sadašnju upravno - političku podjelu, onda možemo zaključiti da ozemlje Grada Pleternice pripada Požeško - Slavonskoj županiji i čini njezin najistočniji i najjužniji dio koji graniči sa županijom Brodsko - Posavskom na istoku i jugu, te s Osječko-Baranjskom na istoku. Na zapadu je područje Grada Požege, do njega Općina Jakšić, Grad Kutjevo i Općina Čaglin. Na istoku je Đakovština, na jugu općine Sibinj, Oriovac i Nova Kapela. Osim spomenutih gradova Požege, Pleternice i Kutjeva, tu je i Pakrac te Lipik na krajnjem zapadu Požeško - Slavonske županije.

3.1. Gradska naselja

Pleternica obuhvaća 38 naselja (stanje 2006.), to su: Ašikovci, Bilice, Blacko, Brđani, Bresnica, Brodski Drenovac, Bučje, Buk, Bzenica, Čosinac, Frkljevci, Gradac, Kadanovci, Kalinić, Knežci, Komorica, Koprivnica, Kuzmica, Lakušija, Mali Bilač, Mihaljevići, Novoselci, Pleternica, Pleternički Mihaljevci, Poloje, Ratkovic, Resnik, Sesvete, Srednje Selo, Sulkovci, Svilna, Trapari, Tulnik, Vesela, Viškovci, Vrčin Dol, Zagrađe i Zarilac.

4. Stanovništvo Pleternice

Pučanstvo ili stanovništvo nekog grada, pokrajine ili zemlje, njegova brojnost, zdravlje, kakvoća života i mogućnost brojčanog širenja ovisi o tlu na kojem živi, o njegovoj plodnosti, obliku, podneblju i povijesnim prilikama. Odavno je poznato da su žitelji brdovitih i gorskih predjela zdraviji, tjelesno jači, otporniji i brojniji od nizinskih, močvarnih krajeva.

Danas područje grada Pleternice ima 38 naseljenih mjesta, tj. sela sa zaseocima. Po oslobođenju od turske vlasti, istočni dio Požeštine, odnosno ona naselja koja su gravitirala Pleternici, nisu bila u sastavu pleterničkog vlastelinstva, nego su uz njega postojala još dva. To su bila veliko kutjevačko koje je pripadalo crkvenoj naukovnoj zakladi i nešto manje blatačko. Za to vrijeme postojala je Pleternica kao općina, povremeno kotar i 1836. kao trgovište. Od ukidanja Vojne granice 1881., odnosno njezinog ustroja u Kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji 1883. pleternička općina čini jednu cjelinu vrlo sličnu današnjem opsegu Grada Pleternice. Pleternica je 17. siječnja 1997. dobila status grada.

Prema popisu stanovništva Državnog zavoda za statistiku iz 2011., sam grad Pleternica ima 3.418 stanovnika, a gradska naselja zajedno 7.541 stanovnika. 97,64% čine Hrvati, dok su najbrojnija nacionalna manjina Srbi s 1,42%. Ostale nacionalne manjine su Nijemci, Česi, Slovaci, Bošnjaci i Slovenci.

4.1. Gospodarstvo i obrt kroz povijest

Vrlo rano se u Pleternici razvio obrt i trgovina, zbog njezinog povoljnog zemljopisnog položaja i smještaja na raskrižju puteva. Još 1836. Ferdinand I. svojom poveljom omogućava organizirati mješoviti ceh pleterničkih obrtnika i njima spadajućih sela Sulkovaca, Frkljevaca, Kadanovaca i Resnika "Pleternički Smešani Cih". Za cehmeštra je izabran Franjo Potočanac, vicemeštar Franjo Donešović, notaruš Luka Mihić. U ceh se upisalo 30 članova, a svi su uplaćivali u cehovsku ladicu taksu od 12 forinti i 30 novčića. Cehovski novac je bio namijenjen za pozajmicu članovima ceha. "Dužnost cehmeštra obavljali su sljedeći obrtnici: Franjo Potočanac (1836.-1852.), Franjo Hanuš (1852.-1865.), Đuro Jušić (1865.-1868.), Jozo Vugerniček (1868.-1871.) i Ivan Sultais (1871.-1872.), kada je ceh ukinut."³ Cehovi se ukidaju 1872., a od 1876. razvija se Obrtna zadruga koja nastavlja okupljanje pleterničkih obrtnika, a po snazi stoji odmah iza požeške. Godine 1882./1883. u Pleternici je osnovana Štedna i pripromoćna zadruga, među prvih deset u Slavoniji i Baranji.

³ Pavličević, D., *Grad Pleternica 1270. – 2010.*, Tisak Zagreb, 2009., str. 59.

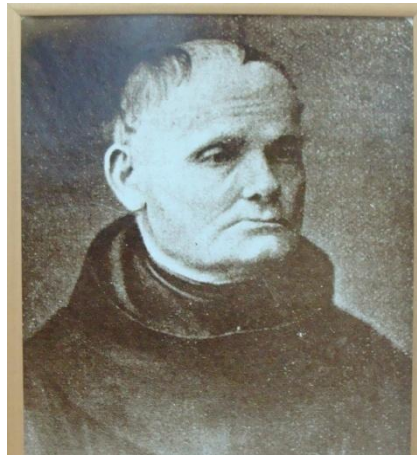
U 20. stoljeću udruživanje obrtnika se nastavlja kroz mjesnu organizaciju Saveza hrvatskih obrtnika u Pleternici osnovanu 22. veljače 1920. Mjesna organizacija je nabavljala materijale za svoje članove, bavila se poboljšanjem položaja obrtnika u Pleternici, ali i uspješno djelovala u pogledu obrazovanja podmlatka i osnivanja škole za naučnike (šegrte), te organizirala zabave, predavanja i sastanke među obrtnicima.

Pleternica je nekad bila poznata po mlinovima, pecarama žestokih pića, a na dobrom glasu bila je i pleternička mljekara i sirara čiji su se proizvodi, osim bliže okolice, odvozili u Bosnu i Hercegovinu. Hidrocentrala u Pleternici izgrađena je nakon izgradnje brane na rijeci Orljavi 1910. Šumarstvo i prerada drveta su oduvijek bili od iznimne važnosti za ovaj kraj, jer je drvo ovdje imalo dobru cijenu, što potvrđuje i nekadašnja parna pilana obradom slavonske hrastovine. U drugoj polovici 19. stoljeća otvoren je u Ratkovici rudnik ugljena, koji je djelovao kao dioničko društvo "Ugljenici Ratkovica". Ugljen je korišten u Hrvatskoj i izvožen u Ugarsku, a omogućavao je rad tvornici briketa i boja „Nerosin“ u Ratkovici, koja je prestala s radom likvidacijom rudnika šezdesetih godina XX. stoljeća.

5. Poznate ličnosti Pleternice

Među najpoznatijim Pleterničanima bili su: Kajo Andrija Adžić, Slaven Barišić, Nikola Filipović, Zvonko Knezović, Zdenka Marković, Leon Geršković, Dragutin Pavličević, Eugen Podaubsky, Andrija Štampar, Ivan Švear i Ivo Tomić. U sljedećem tekstu opisujemo po čemu su nam značajni pojedini Pleterničani.

Slika 3. Kajo Andrija Adžić

Izvor: Kajo Adžić

https://www.google.hr/search?q=kajo+ad%C5%BEi%C4%87&biw=1366&bih=608&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0ahUKEwjA0tqApaPOAhXM2SwKHZpUBdkQsAQIHw#imgrc=4eV6-9_6W88eKM%3A

(2. kolovoza 2016.)

Kajo Andrija Adžić: franjevac, filozof i teolog, naobrazbu stekao u Našicama, Baji i Budimpešti. Profesor teologije, ravnatelj bogoslovnog učilišta i pučke škole u Vukovaru (1832.-1845.), a u Požegi direktor gimnazije (1848.-1852.). Gvardijan u Vukovaru (1839.-1845.) i u Požegi Provincijal Provincije sv. Ivana Kapistrana. Pristaša iliraca, preporoda i slavonske uzajamnosti. Pisao je o kulturi, privredi, društvu i vjerskom životu Slavonije u listu Slavonac (1863.). Priredio Štijenje i Evangjelja (1851.), prvi hrvatski lekcionar u kojem je primijenjen tada novi pravopis. U rukopisu je ostala njegova Crkvena povijest, nedovršeno djelo na 594 stranice.

U Pleternici se nalazi Osnovna škola fra Kaje Adžića. Davne 1770., za vladanja velike carice i kraljice Marije Terezije, utemeljena je u trgovištu Pleternici pučka škola. U to vrijeme škola je brojila 120 učenika. Roditelji su djecu u školu slali kad bi htjeli, a učitelji nikad ne bi pitali za uzrok izostanka.

Najveći broj učenika zabilježen je školske godine 1981./1982., ukupno 1776 učenika. Škola je kroz svoju povijest promijenila nekoliko lokacija i naziva. Ovaj naziv nosi od 1991.

Sadašnja je matična škola izgrađena 1977. Škola ima kabinetsku nastavu, sportsku dvoranu, školsku kuhinju, knjižnicu i 3 opremljene učionice za informatiku.

Slika 4. Sportska dvorana u Pleternici

Izvor: Sportska dvorana u Pleternici

https://www.google.hr/search?q=sportska+dvorana+u+pleternica&biw=1366&bih=608&tbn=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0ahUKEwjx_oKC56LOAhUKjiwKHWBSDOAOsAQIHw#imgrc=3SPRbU3jAxJDvM%3A (2. kolovoza 2016.)

OŠ fra Kaje Adžića u Pleternici ima 12 područnih škola u okolnim naseljima (Bučje, Buk, Brodski Drenovac, Gradac, Frkljevci, Koprivnica, Kuzmica, Ratkovic, Sesvete, Sulkovci, Zagrađe i Zarišlac). Danas OŠ fra Kaje Adžića u Pleternici, zajedno s područnim školama, ima ukupno 1344 učenika te se ubraja u jednu od pet najvećih osnovnih škola u Republici Hrvatskoj.

Dragutin Pavličević: hrvatski povjesničar, diplomirao 1956. povijest i hrvatski jezik na Višoj pedagoškoj školi u Zagrebu, a 1976. doktorirao povijest na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Isprva radio kao nastavnik u Pleternici, a nakon završenog izvanrednoga studija povijesti na Filozofskom fakultetu u Beogradu (1964.), postao je predavač povijesti na Pedagoškoj akademiji u Petrinji. Godine 1968.-1970. bio je ravnatelj gimnazije u Petrinji, a 1970.-1976. urednik u Školskoj knjizi u Zagrebu. Od 1976. bio je znanstveni suradnik u Institutu za hrvatsku povijest, potom znanstveni savjetnik Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskoga fakulteta u Zagrebu, a 1997.-2003. znanstveni savjetnik u Institutu društvenih znanosti "Ivo Pilar". Autor je mnogih udžbenika, priručnika i didaktičkih materijala za nastavu povijesti.

Slika 5. Dragutin Pavličević

Izvor: Dragutin Pavličević <http://hrvatskenovine.at/clanak/09-02-2012/povjesnicar-dragutin-pavlicevic-80-ljetnik> (2. kolovoza 2016.)

Ivan Švear: historik, učio je u Zagrebu gimnaziju i bogosloviju, pa je postao kapelan, najprije u Bedenici, pa u Virju, i kateheta u gimnaziji u Požegi (1813). God. 1816. postao je župnik u Sesvetama (kod Požege), i tu je proveo sav svoj vijek. Švear je napisao prvu narodnu povijest hrvatskim jezikom. Njegovo veliko djelo je „Ogledalo Ilirijuma“.

Slika 6. Ivan Švear

Izvor: Ivan Švear

https://www.google.hr/search?q=ivan+%C5%A1vear&biw=1366&bih=608&source=lnms&tbm=isch&sa=X&sqi=2&ved=0ahUKEwja9OXJpqPOAhWDWSwKHXmvAOUQ_AUIBigB&dpr=1#imgrc=HLEj1V_n69uKWM%3A (2. kolovoza 2016.)

6. Manifestacije u Pleternici

Grad Pleternica je poznat po održavanju sljedećih manifestacija:

- LIDAS (Lipanski dani stvaralaštva)
- Cvjetići glazbe
- PH u vožnji dvoprega

6.1. LIDAS (Lipanski dani stvaralaštva)

"Lidas" je manifestacija nastala iz težnje da se sačuva ono što je vrijeme počelo pokrivati. Sve narodno blago želi se iznijeti i time oplemeniti sveukupnu kulturnu pozornicu pleterničkog kraja. Ugledu ove smotre, čak i izvan Požeštine, pridonose i sadržaji poput likovnih, etnografskih, predstavljanja knjiga te drugih izložbi. Likovno - reklamna ponuda očituje se u uređenju grada, izloga i prozora stanova građana folklornim motivima. Tu je niz sitnih elemenata: doček gostiju na ulazima u mjesto, gostoprimstvo, ugostiteljska i gastro ponuda, opremanje konjskih zaprega, prodaja predmeta starih obrta te licitari. Odnosi se na sve što oplemenjuje dušu ljepotom i vrijednostima koje je iznjedrio ovaj zavičaj. Život ovog kraja utkan je u hrvatsku narodnu nošnju i održavanje narodnih običaja i promoviraju se odabirom najljepše nošnje u kategorijama "baje", "snaše" i "djevojke". Kandidati i kandidatkinje dolaze opremljeni kao kosci, čaje, djeveri, prelje, reduše, žetelice, ručkonoše, a nisu izostale ni svečane bogate oprave djevojaka za udaju i snaša za crkvene godove. Domaćin i organizator smotre je KUD "Orljava" Pleternica.

Slika 7. KUD Orljava

Izvor: KUD Orljava

https://www.google.hr/search?q=kud+orljava+pleternica&biw=1366&bih=608&source=lnms&tbm=isch&sa=X&sqi=2&ved=0ahUKEwjIw_2_jaPOAhUGGCwKHZpVAiEQ_AUIBygC#imgrc=Yy5wpeVBOE7PhM%3A

(2. kolovoza 2016.)

U okviru LIDAS-a održava se i Smotra dječjeg folklora i Dječji festival "Cvjetići glazbe". Dječji folklor je osnova za nastavak i prenošenje kulture zavičajnog kraja i ima sve

bitne elemente predajne kulture. Cvjetići glazbe su Dječji festival tamburaške glazbe, u kojem sudjeluju djeca do 12 godina. Svake godine može se čuti sve kvalitetnija dječja pjesma uz tamburicu.

6.2. Glazbeno društvo "Cvjetići glazbe"

"Cvjetići glazbe" kulturna su manifestacija prvenstveno namijenjena djeci i mladima koji svoje glazbeno i glazbeno - scensko umijeće žele prezentirati posjetiteljima Grada Pleternice, a sastoji se od:

- nastupa izvođača (djece) s novim pjesmama (autorskim) izvornoga slavonskog duha
- nastup izvođača (djece) s već izvođenim narodnim pjesmama izvornoga slavonskog duha.

Glazbeno društvo "Cvjetići glazbe" kao organizator ove manifestacije sa svojih 20 stalnih članova i 6 članova Upravnog odbora volonterski organiziraju ovaj jedini dječji tamburaški festival u Slavoniji. Na ovaj način potiče se kreativnost kod djece i mladih na području tamburaške glazbe, čime se nastoji očuvati tradicijska kultura zavičajnog kraja i upotpuniti turističku i kulturnu ponudu Grada Pleternice, ali i cijele regije.

Slika 8. Cvjetići glazbe

Izvor: Cvjetići glazbe

https://www.google.hr/search?q=cvjetici+glazbe+2016&biw=1366&bih=608&source=lnms&tbm=isch&sa=X&sqi=2&ved=0ahUKEwjJo6DmjQPOAhVD2ywKHZCKAUoQ_AUIBigB#imgrc=3mFxzTk8XYfKFM%3A

(2. kolovoza 2016.)

6.3. PH u vožnji dvoprega

Konjički klub Pleternica, kao član Hrvatskog konjičkog saveza, u Gradu Pleternici organizira Otvoreno prvenstvo Republike Hrvatske u vožnji dvoprega po FEI pravilima i to s ciljem promoviranja konjičkog sporta, aktivnosti uzgoja sportskih pasmina konja, sportske rekreacije i sportske obuke. Ovu manifestaciju sve više i više prepoznaju i na njoj sudjeluju brojni natjecatelji kako iz Hrvatske tako i iz inozemstva (Austrija, Slovenija, Mađarska).

Konjički klub Pleternica želi predstaviti svijetu ovu zanimljivu i nesvakidašnju manifestaciju na području Grada Pleternice za koju se očekuje da će postati jedna od vodećih manifestacija ovakvog karaktera na području Republike Hrvatske.

“Prvi puta u Pleternicu su na natjecanje došle tri zaprege iz Slovenije, a najbolji je od njih bio Miha Tavčar koji je u otvorenom dijelu prvenstva zauzeo drugo mjesto. Konjička natjecanja se u Pleternici, inače, održavaju od 2001. godine, a kako je službeno objavljeno u nedjelju, taj bi grad trebao 2016. godine biti i domaćin Alpe-Adria pokala, neslužbenoga prvenstva Europe.”⁴

Slika 9. Zaprega Pleternica

Izvor: Zaprega Pleternica

https://www.google.hr/search?q=zaprega+pleternica&biw=1366&bih=608&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0ahUKEwj07L_1hrzOAhVFCZoKHchoA1oQsAQIKg#imgrc=mTwwEPsr11WFUM%3A (12.

kolovoza 2016.)

⁴ Izvor: Zaprega Pleternica <http://www.pszupanija.hr/arhiva-novosti/60-ured-upana/novosti/388-pleternica-ugostila-dravno-prvenstvo-u-vojni-dvoprega.html> (12. kolovoza 2016.).

7. Turizam i vjera

Prema Borisu Vukoniću turizam se definira kao društveno – ekonomska pojava koja se zasniva na potrebama ljudi za privremenom promjenom prebivališta radi rekreacije i odmora. “Tako je turizam sveden na fenomen zabave i razonode, fenomen koji se iscrpljuje u kretanju ljudi prvenstveno radi rekreacije, a ne radi zarade.”⁵

Što se tiče vjere, ona nije urođena već se razvija u procesu socijalizacije na osnovi utjecaja društvene sredine, individualnih osobina i iskustva svakog pojedinca. Ljudi su spremni poduzeti putovanje na kraće i duže pa čak i vrlo velike udaljenosti da bi zadovoljili svoje vjerske potrebe i osjećaje. Svrha je takvih putovanja koja najčešće nazivamo hodočašćem, da vjernici slijede svoju vjersku potrebu, a cilj takvih putovanja ili hodočašća su različita “sveta mjesta”. “Ono što takva putovanja čini vjerskim, to je obaveza ispunjavanja određenih vjerskih običaja i obreda u toku dana: obaveza molitve, posjeta misama i drugim crkvenim obredima.”⁶ Veza koja je najvidljivija između turizma i vjere dokazuje preko tisuća nepokretnih sakralnih objekata i sadržaja koji postaju objektom turističkog interesa, tj. obilaska turista. Vjernici jedne vjere mogu imati isto ili slično iskustvo kao vjernici neke druge vjere, a svatko od njih izražava se na različite načine na racionalnom, emocionalnom, moralnom i svakom drugom planu.

“Sa svjetovnog stajališta pod pojmom i terminom vjerskog turizma valja razumjeti onaj oblik turističkog kretanja koji je nastao kao posljedica religiozne motiviranosti čovjeka.”⁷ Cilj takvog turističkog kretanja podređen je religioznom vjerovanju i potrebi čovjeka. Takvo putovanje ima i sva turistička obilježja, ali oni nisu osnovni razlog putovanja. Činjenica da vjernici privremeno napuštaju svoja stalna prebivališta i da se na odlazak odlučuju bez namjere da stječu dohodak, dovoljan su razlog za teoriju turizma te da se takav oblik kretanja i takav oblik migracija u svjetovnom poimanju uključi u turistički.

Prema Borisu Vukoniću vjerski se turizam najčešće pojavljuje u tri oblika:

- kao hodočašće, kontinuirane skupine i individualne posjete vjerskim svetištima
- kao masovna okupljanja u povodu značajnijih religijskih datuma i obljetnica
- kao obilazak i posjet značajnijim religijskim mjestima i objektima u okviru turističkog itinerera i bez obzira na vrijeme u kojem se to čini.

⁵ Ekonomski leksikon, *Savremena administracija*, Beograd, 1975., str. 1412.

⁶ Vukonić, B.; *Turizam i religija*, Školska knjiga, Zagreb, 1990., str. 82.

⁷ Isto, str. 95.

7.1. Vjerski turizam

Vjerski turizam predstavlja skup potreba, odnosa i uslužnih aktivnosti kojima se zadovoljavaju duhovne, kulturne i sociološke potrebe vjernika koje proizlaze iz njihova vjerskog opredjeljenja odnosno iz kulturnih razloga i to na turistički način. Riječ je o bitni pojave koja je nakon posljednjega svjetskog rata postupno počela jačati i uklapati se u maticu globalnih turističkih tokova izazvanih brojim poticajima u materijalnoj i duhovnoj sferi. Vjera je sustav vjerovanja i prakse čovjeka. Proizlazi iz ljudskog razmišljanja, osjećaja i djelovanja te percepcije nadnaravnog odnosno duhovnog svijeta.

Vjerski turizam čine dvije osnovne komponente: duhovna, koja predstavlja ispunjenje, iscjeljenje i obnovu, te kulturna koja obuhvaća upoznavanje vlastite, ali i drugih vjera. To je, dakle, oblik turizma kojemu su glavni motivi putovanja u destinaciju hodočašća i vjerska slavlja. Zbog toga se hodočasnici smatraju turistima motivirani vjerom, a hodočašće se smatra jednim oblikom turizma.

Vjerski turist svojim vjerskim stavom manifestira osobno uvjerenje, a u turističko se kretanje ne uključuje potaknut religijskim motivima, već svoje vjerske potrebe i obrede koristi na način kako to inače radi u svojem stalnom prebivalištu. Vjerski turisti su takvi turisti kojima ekonomski razlozi nisu odlučujući pri izboru mjesta njihova turističkog opredjeljenja. Njihova odluka najčešće je u sferi osjećajnog, u sferi osobnih preferencija, a izbor destinacije nije ograničen ni cijenom ni udaljenošću, već proizlazi iz snage privlačnosti takve destinacije.

“Vjerske zajednice, posebice one koje izriču svoj sud o turizmu kao svojevrsnom znaku vremena i obilježju suvremenog doba, nerijetko izbjegavaju putovanja potaknuta vjerom, prije svega hodočašća, označavati vjerskim turizmom. To je i razumljivo, jer se ne želi isticati svjetovni, sekularni aspekt tih kretanja, već upravo naglasiti onaj duhovni, spiritualni.”⁸

Hodočašća se javljaju kao preteča turističkih kretanja, te su ona, prema mnogim autorima stoljećima najsnažniji korijen turizma. Hodočašća su kroz povijest predstavljala masovna putovanja i putovanja velikog stila, a pohodila su se sveta mjesta poput svetih rijeka, brda, hramova i drugih.

⁸ Hitrec, T., *Vjerski turizam*, Institut za turizam, Zagreb, 2006., str. 287.

7.1.1. Povijest vjerskog turizma

Uz zdravstvene i kulturne motive, vjera je jedan od najstarijih motiva putovanja. Hodočasnička putovanja javljaju se već u antičko doba, a najredovitiji putnici bili su hodočasnici koji su se za vrijeme vjerskih svečanosti okupljali u velikim grupama u poznatim svetištima i proročistima.

Najviše hodočasničkih mjesta bilo je u Grčkoj. Hodočašća su se u Grčkoj odvijala osobito u vrijeme praznika Olimpije u čast Zeusa koji se slavio svake četiri godine još od 8. st. pr. Kr. Radilo se o sportskim i umjetničkim nadmetanjima koji su tijekom pet dana okupljala tisuće sudionika. Kronike bilježe i druga slična mjesta u drevnoj Heladi, kao i ona koja su privlačila mase još u starom Egiptu, mahom uz hramove.

Brojni povijesni i biblijski izvori svjedoče o putovanjima Izraelaca u sveti grad Jeruzalem, posebno za vrijeme većih blagdana. Govori se čak o karavanama hodočasnika kojih je prema različitim procjenama, bilo 150 tisuća do milijun.

Hodočašća su bila raširena u Indiji, pa su mnogi smatrali da su ona tamo najrasprostranjenija i najučestalija. Hodočasnici su išli u posjet svojim brojnim božanstvima i pohađali sveta mjesta. Među pet temeljnih obrednih dužnosti odnosno stupova te vjere, spada i hodočašće u Meku. Riječ je o religioznoj obvezi hadža, od koje vjernik može biti oslobođen tek u iznimnim slučajevima. Takva obveza pokretala je milijunske mase muslimana i izazvala brojne turističke implikacije.

Srednjovjekovni čovjek upuštao se u dugotrajne, mukotrpne i opasnostima izložene hodočasničke pohode iz želje ili potrebe za oprostom od grijeha, čudesnim ozdravljenjima ili naprosto pustolovinama. Osnovni pravci tradicionalnih hodočašća u srednjem vijeku usmjeravali su se u tri najposjećenije destinacije: Rim, Jeruzalem i Compostelu.

7.2. Povijest župe i župne crkve Pleternica

“Dana 3.12.1944. uslijed ratnih vihora u pola 8 sati ujutro je porušena crkva sv. Nikole u Pleternici. U ruševinama kamenja među ostalim kamenjem nađen je i kamen koji se čuva u župskoj zbirci za muzej ovog sadržaja: “Tres fraters hanc ecclesiam restaurarunt 1520. Crkvu su dakle obnovili fratri prije dolaska Turaka. Ako su je obnavljali onda je i postojala.”⁹

Profesor Josip Adamček pronašao je u zagrebačkom arhivu pisani dokument u mađarskim izvorima da je crkva sv. Nikole u Pleternici obnovljena 1520. zalaganjem otaca

⁹ Petrak, Lj., *Pleternica vjekovima*, Tisak: Aleksandar Tajkov u Slavonskoj Požegi, Pleternica, 1979., str. 63.

franjevaca. Tako da nema sumnje da je pronađeni kamen umetnut u staroj pleterničkoj crkvi, nego je to kamen izvornog značenja. Ista je crkva preživjela i Turke u Pleternici 1536. – 1688. Župa se spominjala 1335., znači da je postojala i prije. Dokazano je da su brigu za župu i župnu crkvu u Pleternici vodili oci franjevci, među kojima se posebice ističe Luka Imbrišimović. Osim pleterničke župe vodio je brigu za crkveno – duhovni život za župu sv. Mihovila Arkandela u Ratkovici, župu u Drenovcu, Zagrađu i Bučju. Prema Ljudevitu Petraku Luka Imbrišimović je bio veliki domoljub, neustrašivi borac za kršćanstvo i hrvatska prava. Borio se unutar svojih poglavara, bosanskih biskupa, da se Slavonija podvrgne pastvi zagrebačkih biskupa. Bio je uvjeren da je Slavonija sastavni dio Hrvatske i zato bi trebala biti pod upravom zagrebačkog biskupa.

Crkva sv. Nikole nije bila zidana tako da je imala izgled završne faze nego se ona gradila iz vremena u vrijeme. Sve je ovisilo o situaciji u kojoj su Pleterničani živjeli. Nakon izгона Turaka Pleternica je još uvijek bila pod teretom straha i siromaštva. Zbog toga su upravitelji i župnici imali velika zaduženja pred Bogom, pred narodom i savješću za crkvu sv. Nikole i za duhovni život vjernika. Srednji dio crkve je izgrađen od kamena i to je najstariji dio crkve. Pod u srednjem dijelu crkve je bio izgrađen u mozaiku, od sitnih kamenčića crvene i sive boje. Svetište i pokrajnje kapelice su izgrađene od opeke, a toranj je dijelom kameni, gornji je dio od opeke. Život u župi je bio materijalno i religiozno siromašan.

“Turci su napustili Pleternicu na jedna vrata a Nijemci i Mađari ulaze na druga vrata. Gospoda se mijenjaju a težak i mučan život kmeta - seljaka bezzemljaša ostaje. Unatoč siromaštvu seljak vjeruje u Boga, on voli crkvu. On želi da je obnovi u granicama svoje mogućnosti.”¹⁰

Župa je obnovljena 1720., a 1730. Pleternica je dobila novoga gospodara, Ivana Theodora Imbsena. Tada je on preuzeo dužnost da vodi brigu za materijalno dobro crkve u Pleternici. Župna crkva u Pleternici je dobila 1746. tri zvona koja su obradovala župljane. Ona ih zovu na molitvu, razbijaju za vrijeme oluje oblake i čuvaju ljetu od tuče.

7.2.1. Povijest svetišta Gospe od Suza

Svetkovinu u čast Gospi od Suza utemeljio je 1955. msgr. Ljudevit Petrak, svećenik koji je u Pleternici proveo punih 50 godina. Neposredno prije umirovljenja u srpnju 1994. za «Požeški list» se prisjetio tog vremena: “Iz novina sam saznao za kip Gospe koji je proplakao

¹⁰ Petrak, Lj., *Pleternica vjekovima*, Tisak: Aleksandar Tajkov u Slavonskoj Požegi, Pleternica, 1979., str. 65.

u Siracusi a o tome mi je pričao i isusovac pater Stjepam Müller koji je tada bio misionar po župama. Godine 1954. u Bučju nakon razgovora s njim povukao sam se u crkvu i razmišljao. Klečeći pred oltarom odlučio sam da ću ja uvesti pobožnost prema toj Gospi koja plače u Siracusi i da ću svake godine držati devetnicu koja će počinjati 23. a završavati 31. kolovoza. Tako je i počelo 1955. Bilo je nekoliko muškaraca i preko stotinu žena i to je bila prva procesija”.¹¹

Svjedočenjem vjernika glas o devetnici u Pleternici posvećenoj Gospi od Suza proširio se s vremenom izvan pleterničke župe, pa je na pleternički brijeg svake godine krajem kolovoza dolazilo sve više ljudi.

Slika 10. Procesija Gospi od suza

Izvor: Suza dolinska <<http://suza-dolinska.com/2005/01/svetiste-gospe-od-suza/> (2. kolovoza 2016.)

Godine 1994. zajedno s vjericima moliti se Gospi od Suza došao je prvi puta i zagrebački nadbiskup kardinal Franjo Kuharić. Prema kardinalu Franji Kuhariću, Pleternica je jedino svetište Gospi od Suza u Hrvatskoj, a postalo je to jer se tadašnji župnik oduševio porukom poslanom prije 41 godine iz Siracuse. Bilo je to poslijeratno vrijeme kada je svijet ideološki bio podijeljen na dva bloka, Istok i Zapad. U jednom velikom dijelu svijeta Crkva je bila teško pogođena raznim ograničenjima u svom poslanju. Na Zapadu se istovremeno razvijao mentalitet praktičnog bezboštva u kojem se Bog nije čeo. Kardinal je središnje misno slavlje predvodio i 1995. i 1997., a 1996. gost u Pleternici bio je kardinal Vinko Puljić.

¹¹ Suza dolinska <http://suza-dolinska.com/2005/01/svetiste-gospe-od-suza/> (2. kolovoza 2016.).

Otkako je uspostavljena Požeška biskupija s vjericima je posljednjeg dana devetnice požeški biskup msgr. dr. Antun Škvorčević. Pleternička župa svakog kolovoza očekuje vjernike iz raznih krajeva Hrvatske. Na sam dan Gospe od Suza 31. kolovoza, već u rano poslijepodne na Gospino brdo sa svih strana stižu duge procesije hodočasnika koji prepješače kilometre i kilometre kako bi se duhovno pripremili za susret s Majkom Nebeskom. “Devetnica Gospi od Suza za župu je uvijek radostan trenutak, ali i trenutak obnove. Kako i za svaku obitelj, tako i za svakog pojedinca.”¹²

Pleternička Gospa od suza je 31. kolovoza 2005., na svoju 50. obljetnicu, proglašena novim hrvatskim marijanskim svetištem (nakon Marije Bistrice u Hrvatskom zagorju i Gospe Aljmaške u mjestu Aljmaš na istoku Slavonije) te drugim svetištem Gospe od Suza na svijetu (nakon onoga u Siracusi na Siciliji).

Slika 11. Gospa od suza

Izvor: Gospa od suza

<https://www.google.hr/search?q=gospa+od+suza+pleternica&biw=1366&bih=608&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0ahUKEwj75IzYkKPOAhWFECwKHSD7Bw0QsAQIHw#imgrc=qCOadaRbCsCdzM%3A>

(2. kolovoza 2016.)

Svetkovanje Gospe od suza s godinama je u Pleternici postalo tradicija. Svake godine okupljalo se sve više hodočasnika, koji dolaze iz svih seoskih i gradskih područja u bližoj, ali i daljnjoj okolici. Primjer su hodočasnici iz Slavonskog Broda, Našica, Nove Gradiške, Pakraca, Lipika i Požege, ali i oni iz Zagreba, Osijeka i drugih većih hrvatskih gradova. Osim toga, posljednjih nekoliko godina Pleternicu je za vrijeme trajanja svetkovine posjetila i

¹² Suza dolinska <http://suza-dolinska.com/2005/01/svetiste-gospe-od-suza/> (2. kolovoza 2016.).

nekolicina hodočasnika iz inozemstva. Premda ne navode to kao službeni podatak, lokalni mediji govore o 10-ak tisuća ljudi svake godine koji pohode svete mise tijekom „Devetnica“.

7.2.2. Suze Gospe iz Siracuse

U svojoj knjizi «Pleternica vjekovima» iz 1979. msgr. Ljudevit Petrak je pisao o događaju koji ga je potaknuo da utemelji svetkovinu u čast Gospi od Suza. Dana 28. kolovoza 1953. proplakao je jedan reljef Srca Marijina nad bračnim krevetom u obitelji Antonia Giusta Iannusa u Siracusi. Suzenje reljefa se pojavilo u 8,38 sati, a na obavijest da Gospa plače počeo se okupljati okolni svijet. Taj je reljef suzio do 31. kolovoza do 11 sati. Pojavila se i policija i odnijela ga u svoju zgradu. Formirana je komisija od pravnika, liječnika, kemičara i drugih stručnjaka da pregledaju reljef i uhvate tekućinu koja teče iz njega. Na temelju uvida u sve podatke mjesni nadbiskup Siracuse i ostali biskupi su na svojoj biskupskoj konferenciji na čelu s nadbiskupom Ernestom Kard. Rufifini prihvatili 1953. da je to suzenje reljefa Srca Marijinog zaista čudesni događaj, da je to Božji zahvat. O tom događaju su izvijestili i Svetog Oca Pija XII., Papu Ivana XXIII. i Pavla VI. Vata koja se dotakla čudesnog reljefa i koja je blagoslovljena 25. kolovoza 1958., te posvećena slika nalaze se u župnoj crkvi sv. Nikole u Pleternici na štovanje vjernicima.

Slika 12. Gospa od suza

Izvor: Gospa od suza <http://suza-dolinska.com/2005/01/svetiste-gospe-od-suza/> (2. kolovoza 2016.)

7.2.3. Marija Bistrica

U Mariju Bisticu već se stoljećima slijevaju vjerna mnoštva iz svih hrvatskih krajeva i inozemstva, ali i pojedinci koji dolaze u tišini osobnoga hodočašća, tražeći i nalazeći svoj duhovni mir. U ovom hrvatskom Marijinu svetištu i prošteništu štuje se čudotvorni kip Majke Božje s Djetetom u naručju. Svetište u Mariji Bistrici postalo je nacionalno svetište još 1715. Kip Majke Božje Bistričke potječe iz 15. stoljeća i bio je u crkvi na Vinskom Vrh. Zbog opasnosti od Turaka, Gospin kip premješten je u župnu crkvu u Mariji Bistrici, a 1650. zazidan u jedan prozor. Nastojanjem zagrebačkog biskupa Martina Borkovića kip je pronađen 1684. i stavljen na počasno mjesto. Od tada počinju brojna hodočašća. Hrvatski je sabor 1715. darovao glavni oltar na čast Bistričke Gospe, 1715. Papa Benedikt XIV. podijelio je oproste hodočasnicima koji se ispovijede i pričeste. Požar je 1880. oštetiio čitavu crkvu osim glavnog oltara s kipom Majke Božje Bistričke koji je ostao posve neoštećen. Arhitekt Hermann Bolle obnovio je i proširio crkvu te izgradio cintor oko svetišta.

Papa Pio XI. proglasio je crkvu Majke Božje Bistričke manjom bazilikom. Zagrebački nadbiskup dr. Antun Bauer okrunio je 1935. čudotvorni kip Marije i Malog Isusa zlatnim krunama i proglasio Mariju kraljicom Hrvata. Govornik je tada bio nadbiskup koadjutor dr. Alojzije Stepinac. Biskupska konferencija proglasila je 1971. bistričko svetište Nacionalnim prošteništem čitavog hrvatskog naroda. Godine 1984. u Mariji Bistrici je održan Nacionalni euharistijski kongres. Slike u cintoru naslikao je Ferdo Quiqerez, a obnovio ih akademski slikar Vladimir Pavlek od 1982. do 1984.

Papa Ivan Pavao II. proglasio je kardinala Alojzija Stepinca blaženim 3. listopada 1998. u Mariji Bistrici, kada je svetište za tu prigodu posebno uređeno i dograđeno. Zagrebački nadbiskup Josip Bozanić otvorio je Karmel Majke Božje Bistričke i bl. Alojzija Stepinca te posvetio samostansku crkvu 12. veljače 2000. U godini Velikog jubileja 2000., odlukom Josipa Bozanića bazilika Majke Božje Bistričke postala je jedna od četiri oprostne crkve. Podignut je spomenik papi Ivanu Pavlu II. podno Kalvarije 18. svibnja 2003.

8. Statistika vjerskog turizma u Hrvatskoj

“Vjerski turizam može se definirati kao oblik turističkih kretanja kojima turisti nastoje zadovoljiti potrebe religijskog i duhovnog karaktera. Ovaj oblik se često naziva i hodočasnički turizam. U centru zbivanja je posjet hodočasnika sakralnim objektima (crkvama, hramovima i dr.) koji na taj način putem turističke potrošnje izravno potpomažu očuvanju kulturne i povijesne baštine.”¹³

Vjerski turizam dio je kulturnog turizma. Svakako su kulturni i vjerski turizam turistički proizvodi u kojem Hrvatska ima velik potencijal za rast i razvoj te je vid turizma koji se može razvijati tijekom cijele godine. Hrvatska se na emitivnim tržištima u okviru programa Hrvatska 365 promovira i kao zemlja bogate kulturne baštine te privlači turiste tijekom cijele godine.

“U Strategiji razvoja turizma do 2020. vjerski turizam obrađen je kao potproizvod kulturnog turizma, jednog od deset ključnih turističkih proizvoda na kojem će se graditi daljnji razvoj turizma u Hrvatskoj.”¹⁴

U Svetište Majke Božje Bistričke, Marija Bistrica prema podacima turističke zajednice na sam dan Velike Gospe dođe oko 60 tisuća posjetitelja, od čega se ostvari oko 300 noćenja. Svetište na Trsatu Majke Božje Trsatske posjeti oko 40 tisuća posjetitelja, dok Svetište Gospe od Utočišta u Aljmašu posjeti oko 60 – 70 tisuća posjetitelja. Svetište Gospe Sinjske u razdoblju Devetnice (6. -15. kolovoza), posjeti ukupno do 200 tisuća posjetitelja, dok na sam dan Velike Gospe u svetište Gospe Sinjske dođe oko 50 tisuća posjetitelja.

U Pleternici u Svetište Gospe od suza od 23.-31. kolovoza održavaju se Devetnice Gospi od Suza, kada, kroz 9 dana svetište posjeti oko 100 tisuća hodočasnika. Posebice je posjećen zadnji dan, 31. kolovoza, kada svetište posjeti više od 40 tisuća hodočasnika. U Svetište majke Božje od Krasna (Senj) u blagdanskom razdoblju dođe oko 10 tisuća posjetitelja.

Sa sajmovia Hrvatske turističke zajednice, interes za svetišta ističe se kod Španjolaca i Poljaka, dok turisti iz Sjedinjenih Američkih Država znaju za hrvatska svetišta te ih prilikom dolaska u Hrvatsku i posjećuju.

U Hrvatskoj su hodočašća aktualna ljeti, u vrijeme godišnjih odmora, kada su hodočasnicima najviše napučena brojna domaća hodočasnička mjesta. Takvih mjesta na kvarnerskim otocima ima poprilično, a vežu se uz bogato kulturno nasljeđe, koje krasi svaki

¹³ Pirjavec, B; Kesar, O., *Počela turizma*, Mikrorad d.o.o., Zagreb, 2002., str.16.

¹⁴Izvor: Večernji <http://www.vecernji.hr/hrvatska/oko-pola-milijuna-posjetitelja-u-hrvatskim-svetistima-tijekom-blagdانا-velike-gospe-955722> (11. kolovoza 2016.).

od njih. Vjerska i kulturna dimenzija nerazdvojive su, pa ta povezanost mjesta susreta brojnih hodočasnika čini prepoznatljivim i daje im puni značaj i smisao.

8.1. Mogući odnos turizma i vjere u budućnosti

Kad govorimo o budućem odnosu turizma i vjere u budućnosti moramo biti svjesni ogromnih razlika na svim područjima razmišljanja i djelovanja, pa i razlika među vjerama, među vjerskim shvaćanjima i shvaćanju vjere, ali i razlika u shvaćanju turizma koji proizlaze iz golemih razlika u dostignutom stupnju turističke razvijenosti u pojedinim dijelovima i sredinama u svijetu.

“Budućnost je uvijek opasnija i neizvjesnija od prošlosti, jer za razliku od prošlosti gdje se, ako nam je do istine, nema što raditi osim učiti, budućnost (i sadašnjost) može se modelirati. Ako nikako drugačije onda iskustvom. To je premisa na kojoj treba graditi i budući odnos turizma i vjere.”¹⁵

Za budućnost odnosa turizma i vjere bitno je konstatirati prisutnost tih dviju pojava u životu čovjeka i ocijeniti stabilnost tog prisustva. Vjera nije samo jedna od važnih komponenti razvoja ljudske povijesti i civilizacije, već pripada među najdublje među njima. Važno je to međusobno razumijevanje prema vjerama drugih ljudi i drugih ljudskih spoznaja i aktivnosti. Vjera se neće nikome nametnuti, a njeno će se prihvaćanje prepuštati vlastitom traženju i nalaženju istine. “Vjera treba prihvatiti i drugačije shvaćanje nego što je vjersko, a svjetovno treba prihvatiti zbilju vjerskog shvaćanja. To je važno polazište za buduće odnose turizma i vjere, jer jedino ono uvažava zbilju svakodnevnice i jedino ono omogućava toleranciju u svim situacijama toga odnosa.”¹⁶

Bez slobode čovjeka nemoguće je u suvremenom svijetu zamisliti i pojam vjere i pojam turizma. Čovjekova sloboda zajednička je osnovica na kojoj počivaju vjera i turizam iz koje će u budućnosti proizlaziti cjelokupni njihov odnos. Turizam je tek oblik ljudskih migracija u kojima vjerski motiv predstavlja značajni poticaj za ova kretanja. U budućnosti turizam treba na svoj način koristiti slobodu čovjeka da vjeruje i ponaša se u skladu sa svojim vjerovanjem. Odnos turizma i vjere mora se temeljiti na obostranoj i što izraženijoj toleranciji te jednostavno upućivanje na međusobno priznavanje u čemu treba sudjelovati i cjelokupno okruženje turizma.

¹⁵ Vukonić, B.; *Turizam i religija*, Školska knjiga, Zagreb, 1990., str. 178.

¹⁶ Isto, str. 180.

8.2. Pozitivni i negativni učinci vjerskog turizma

Vjerski turizam u svijetu jedan je od vrlo dinamičnih segmenata na turističkom tržištu. U Hrvatskoj se tržište putovanja motiviranih vjerom dosad razvijalo spontano, a mjesta tih okupljanja bila su više desetljeća uglavnom razvojno zapuštena i urbanistički neuredena. Vjera se sve više i više komercijalizira, a oko svih vjerskih odredišta nalaze se objekti vrhunske turističke ponude. Proizvode se suveniri s motivima vjerskih relikvija ili objekata. Mala i nepoznata mjesta, zahvaljujući posvećenosti i ukazanjima privlače velike mase hodočasnika sa svih strana svijeta, te postaju svjetski centri razvoja vjerskog turizma.

Vjerski turizam sa sobom nosi pozitivne i negativne ekonomske učinke. Pozitivni učinci mogu biti rast potrošnje, poticanje investicija u objekte infrastrukture, utjecaj na razvoj ugostiteljstva, podupiranje razvoja obrtništva i trgovine, poticanje razvoja objekata za zabavu, rast javnih prihoda te otvaranje radnih mjesta. Neki od negativnih učinaka su rast javnih rashoda, rast cijena, proizvoda, usluga i nekretnina, velike gužve, prekomjerno opterećenje infrastrukture, problem zdravstvene zaštite, zagađenje zraka, tla i vode, te zagađenje krutim otpadom.

Hrvatska ima ispunjene sve bitne sakralno-umjetničke i povijesno-spomeničke i druge uvjete za razvoj vjerskog turizma kao integralnog dijela nacionalnog turističkog proizvoda, no najveći dio tih potencijala još miruje. Te potencijale treba aktivirati, organizirati, kadrovski ekipirati i sve to oplemeniti određenom vjersko - turističkom kulturom po uzoru na Italiju i Francusku.

Zaključak

Pleternica je kao grad imala svoje uspone i padove. Najveći pad je bio 60-ih godina 20. stoljeća kada je izgubila status trgovišta i općinskog sjedišta, a najveći uspon od uspostave demokratske Republike Hrvatske, poglavito od završetka Domovinskog rata 1995. kada privatne inicijative padaju na plodno tlo i više ne nailaze na kočnice bilo kojeg susjednog središta ili političkog sustava. Najveći polet doživljava Pleternica od 1997. kada je proglašena Gradom i dobila sposobno i mlado vodstvo koje se i danas ističe u županijskom razmjerima. To se vidi ne samo po industrijskom i obrtničkom napretku, nego i po izgradnji, u njezinoj urbanizaciji, u osuvremenjivanju cesta, komunalnih i drugih službi.

Vjerski turizam predstavlja skup potreba, odnosa i uslužnih aktivnosti kojima se zadovoljavaju duhovne, kulturne i sociološke potrebe vjernika koje proizlaze iz njihova vjerskog opredjeljenja odnosno iz kulturnih razloga i to na turistički način. Vjera je sustav vjerovanja i prakse čovjeka. Svjedočenjem vjernika glas o devetnici u Pleternici posvećenoj Gospi od Suza proširio se s vremenom izvan pleterničke župe, pa na pleternički brijeg svake godine krajem kolovoza dolazi sve više ljudi.

Vjerski turizam je važna komponenta i nositelj razvoja turizma pojedinih regija i gradova. Vjera i turizam isprepliću se zbog jednostavnog razloga što su i jedan i drugi dio čovjekova života, što na svoj način odgovaraju njegovim težnjama i potrebama. Nema znakova koji bi ukazivali da će u budućnosti slabiti vjerski motiv putovanja.

Sažetak

Povijest nam govori da se Pleternica zvala najprije Sv. Nikola, po crkvi koja mu je posvećena. Crkvena povijest kaže da se ime sv. Nikole spominje 1335., a 1427. se prvi put spominje ime Pleternica. Pleternica je bila trgovačko središte. Svetkovinu u čast Gospi od Suza utemeljio je 1955. msgr. Ljudevit Petrak, svećenik koji je u Pleternici proveo punih 50 godina. Svake godine okupljalo se sve više hodočasnika, koji dolaze iz svih seoskih i gradskih područja u bližoj, ali i daljnjoj okolici. Posljednjih nekoliko godina Pleternicu je za vrijeme trajanja svetkovine posjetila i nekolicina hodočasnika iz inozemstva. Premda ne navode to kao službeni podatak, lokalni mediji govore o 10-ak tisuća ljudi svake godine koji pohode svete mise tijekom „Devetnica“.

Turizam je tek oblik ljudskih migracija u kojima vjerski motiv predstavlja značajni poticaj za ova kretanja. U budućnosti turizam treba na svoj način koristiti slobodu čovjeka da vjeruje i ponaša se u skladu sa svojim vjerovanjem. Odnos turizma i vjere mora se temeljiti na obostranoj i što izraženijoj toleranciji te jednostavno upućivanje na međusobno priznavanje, u čemu treba sudjelovati i cjelokupno okruženje turizma.

Summary

The history of Pleternica from a religious tourism perspective

It is believed that Pleternica was first named *Saint Nicolas* according to the *Church Saint Nicolas* mentioned in 1335 in the Historical Books. In 1427 the name Pleternica was quoted for the first time. Pleternica was then a centre of trade and fair.

Ljudevit Petrak, a priest who has lived in Pleternica for 50 years, founded the *Church Festival in honour of the Lady of Tears* in 1955. Since then more and more pilgrims, coming from all neighbouring provinces, have been attending this Festival. In the last few decades Pleternica has been visited by Pilgrims even from abroad. Local news media report 10.000 pilgrims to pay visit and hear the mass during the Novena.

Tourism is a form of human migration. The religious motive represents an important stimulus for these activities. In the future tourism should profit from man's freedom of choice of religion and his behavior in accord with his belief. Tourism and religion have to be founded on mutual and significant tolerance as well as on reciprocal respect in regard of the entire surroundings of tourism."

Sažetak prevela: Senka Orkić, prof. engleskog jezika

Literatura

- Ekonomski leksikon, *Savremena administracija*, Beograd, 1975.
- Hitrec, T., *Vjerski turizam*, Institut za turizam, Zagreb, 2006.
- Pavličević, D., *Grad Pleternica 1270. – 2010.*, Tisak Zagreb, 2009.
- Petrak, Lj. *Pleternica vjekovima*, Tisak: Aleksandar Tajkov u Slavonskoj Požegi, Pleternica, 1979.
- Pirjavec, B; Kesar, O., *Počela turizma*, Mikrorad d.o.o., Zagreb, 2002.
- Vukonić, B., *Turizam i religija*, Školska knjiga, Zagreb, 1990.

Internetski izvori:

- Izvor: Ulica Ivana Šveara
<https://hr.wikipedia.org/wiki/Pleternica#/media/File:Ulica_Ivana_%2BSveara,_oko_1920._g_odine.jpg (2. kolovoza 2016.)
- Izvor: Karta grada Pleternice
https://www.google.hr/search?q=karta+grada+pleternice&biw=1366&bih=608&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwjN5_ne4aLOAhULkywKHZYjDmsQ_AUIBygC#imgrc=35Q-JCBdxN4EMM%3A (2. kolovoza 2016.)
- Izvor: Adžić, Kajo
https://www.google.hr/search?q=kajo+ad%C5%BEi%C4%87&biw=1366&bih=608&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0ahUKEwjA0tqApaPOAhXM2SwKHZpUBdkQsAQIHw#imgrc=4eV6-9_6W88eKM%3A (2. kolovoza 2016.)
- Izvor: SportskadvoranaPleternica
https://www.google.hr/search?q=sportska+dvorana+u+pleternica&biw=1366&bih=608&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0ahUKEwjx_oKC56LOAhUKjiwKHWBSDOAsAQIHw#imgrc=3SPRbU3jAxJDvM%3A (2. kolovoza 2016.)
- Izvor: Dragutin Pavličević
- <http://hrvatskenovine.at/clanak/09-02-2012/povjesnicar-dragutin-pavlicevic-80-ljetnik>
(2. kolovoza 2016.)
- Izvor: Ivan Švear
https://www.google.hr/search?q=ivan+%C5%A1vear&biw=1366&bih=608&source=lnms&tbm=isch&sa=X&sqi=2&ved=0ahUKEwja9OXJpqPOAhWDWSwKHxmvAOUQ_AUIBigB&dpr=1#imgrc=HLEj1V_n69uKWM%3A (2. kolovoza 2016.)

- Izvor: KUD Orłjava
https://www.google.hr/search?q=kud+orłjava+pleternica&biw=1366&bih=608&source=lnms&tbn=isch&sa=X&sqi=2&ved=0ahUKEwjIw_2_jaPOAhUGGCwKHZpVAiEQ_AUIBygC#imgrc=Yy5wpeVBOE7PhM%3A (2. kolovoza 2016.)
- Izvor: Cvjetići glazbe
https://www.google.hr/search?q=cvjetici+glazbe+2016&biw=1366&bih=608&source=lnms&tbn=isch&sa=X&sqi=2&ved=0ahUKEwjJo6DmiqPOAhVD2ywKHZCKAuoQ_AUIBigB#imgrc=3mFxzTk8XYfKFM%3A (2. kolovoza 2016.)
- Izvor: Zaprega Pleternica
https://www.google.hr/search?q=zaprega+pleternica&biw=1366&bih=608&tbn=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0ahUKEwj07L_1hrzOAhVFCZoKHchoA1oQsAQIKg#imgrc=mTwwEPsr11WFUM%3A (12. kolovoza 2016.)
- Izvor: Suza dolinska
<http://suza-dolinska.com/2005/01/svetiste-gospe-od-suza/> (2. kolovoza 2016.)
- Izvor: Gospa od suza
<https://www.google.hr/search?q=gospa+od+suza+pleternica&biw=1366&bih=608&tbn=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ved=0ahUKEwj75IzYkKPOAhWFECwKHSD7Bw0QsAQIHw#imgrc=qCOadaRbCsCdzM%3A> (2. kolovoza 2016.)
- Izvor: Gospa od suza
<http://suza-dolinska.com/2005/01/svetiste-gospe-od-suza/> (2. kolovoza 2016.)
- Izvor: Večernji
<http://www.vecernji.hr/hrvatska/oko-pola-milijuna-posjetitelja-u-hrvatskim-svetistima-tijekom-blagdana-velike-gospe-955722> (11. kolovoza 2016.)